

TURUN FILHARMONINEN ORKESTERI
ÅBO FILHARMONISKA ORKESTER

Konsonanssi Konsonans

5.3.2017 | 15.00

Turun linna
Åbo slott

Marjaana Holva & Ilana Gothóni, viulu • violin
Helinä Nissi, alttoviulu • viola
Larimatti Punelpuro, sello • cello
Matti Kariluoto, kontrabasso ja laulu • kontrabas och sång

OHJELMA • PROGRAM

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791):

Jousikvartetto nro 19 "Dissonanssi"

Stråkkvartett nr 19 "Dissonans"

Adagio – Allegro

Andante cantabile

Menuetto (Allegro)

Allegro molto

Pēteris Vasks (s./f. 1946):

Bass Trip

Leoš Janáček (1854–1928):

Jousikvartetto nro 1, "Kreutzer-sonaatti"

Stråkkvartett nr 1 "Kreutzersonaten"

Adagio

Con moto

Con moto (Vivace-Andante)

Con moto (Adagio)

Konsertti päättyy n. klo 16.15. Ei väliaikaa.

Konserten slutar ca kl. 16.15. Ingen paus.

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791): Jousikvartetto nro 19 C-duuri KV 465, "Dissonanssi"

Mozartin kuusi Haydnille omistamaa jou-
sikvartettoa valmistuivat vuosina 1782–
1785. Käsikirjoituksista näkee, että Mozart
on teoksissa halunnut todella antaa parastaan,
ja hän totesi omistuksessa, että te-
okset ovat "pitkän ja työlään urastuksen
hedelmiä". Siinä missä ajan kvartettoja
leimasi divertimentomaisen keveä sävy ja
soittimellisesti yksinkertainen ote, siinä
Haydn-kvartetot vievät kamarimusiikkilisen
kudoksen monitasoisuuden ja sisäisen rik-
kauden lähes klassistisille äärirajoilleen.
Teoksen kuultuaan Haydn totesikin Mo-
zartin Leopold-isälle: "Jumalan edessä ja
kunnian miehenä sanon Teille, että poi-
kanne on suurin säveltäjä, jonka tunnen
henkilökohtaisesti tai nimeltä. Hänellä on
makua ja – mikä tärkeintä – suurin tieto
säveltämisestä."

Viimeinen kuudesta Haydn-kvartetosta on
tullut tunnetuksi lisänimellä "Dissonanssi".
Syynä on ollut omana aikanaan häikäile-
mättömän riitasointiseksi ja hämmästä-
väksi koettu ensiosan hidas johdanto, josta
energinen avaus-allegro purkautuu va-
pauttavana esiin. Sitä seuraavat syvähen-
kisesti laulava hidas osa, dynaanisten
kontrastien sävyttämä menuetti sekä ele-
ganssin ja dramaattisuuden hienosti tasa-
painoon saattava finaali, jonka monet
odottamattomat käänitteet ovat epäilemät-
tä viehättäneet Haydnia, musiikkilisten yl-
läysten epävirallista suojelelupyhimystä.

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791): Stråkkvartett nr 19 C-dur KV 465, "Disso- nanskvartetten"

Mozarts tillägnade Haydn sex stråkkvar-
tetter från åren 1782–1785. Av manu-
skripten kan man utläsa att Mozart verkli-
gen har strävat till att göra sitt bästa i
dessa verk, och i dedikationen konstate-
rade han att verken är "frukterna av ett
långt och mödosamt arbete". Då den ti-
dens kvartetter ofta präglas av en diverti-
mentoaktigt lätt ton och ett instrumentalt
enkelt grepp står Haydnkvartetterna med
sin mångdimensionella kammarmusika-
liska textur och inre rikedom på gränserna
för den klassicistiska epokens gränser. Ef-
ter att ha hört verken sade Haydn till Mo-
zarts far Leopold: "inför Gud och som en
man av ära säger jag Er, att Er son är den
största kompositör som jag känner per-
sonligen eller till namnet. Han har smak
och – vilket är viktigast – stor kunskap om
tonsättande."

Den sista av de sex Haydnkvartetterna
harblivit känd som "Dissonanskvartetten".
Orsaken är den första satsens långsamma
inledning, som på sin tid upplevdes som
oförskämt dissonant och förbryllande. Ur
inledningen bryter det energiska öpp-
nings-allegrot befriande fram. Det följs av
en djupsinnigt sångbar långsam sats, en
menuett som färgas av dynamiska kon-
traster samt finalen, som balanserar fin-
stämmt mellan elegans och dramatik.
Haydn, de musikaliska överraskningarnas
inofficiella skyddshelgon, har utan tvivel

Pēteris Vasks (s. 1946): Bass Trip

Latvialainen, suurta kansainvälistä suosioita nauttiva ja intensiivisistä teoksistaan tunnettu Pēteris Vasks on yksi niistä harvoista merkittävistä säveltäjistä, joiden oma soitin on kontrabasso. Hän on säveltänyt sille kaksi sooloteosta: sonaatin (1986) ja teoksen Bass Trip (2003), joista jälkimmäinen syntyi kilpailuteokseksi Münchenin ARD-musiikkikilpailua varten. Teos huokuu Vasksielle ominaista sisäistä latausta ja on samalla vaativa soolotehtävä sen esittäjälle. Kontrabasson keinot ovat haastavassa mutta aina musiikillisesti perustellussa käytössä, ja lopun surumielsen nostalgisessa valssititteessa esittäjä joutuu ottamaan käyttöön myös lauluäänien.

Leoš Janáček (1854–1928): Jousikvartetto nr 1, Kreutzer-sonaatti

Leoš Janáček oli säveltäjä, joka nuortui vanhetessaan ja ylti parhaaseen ja tyylillisesti rohkeimpaan luomiskauteensa elämänsä viimeisenä vuosikymmenenä. Tähän kauteen kuuluvat myös hänen kaksi jousikvartettoaan, joista ensimmäinen valmistui väkevän inspiraation siivittämänä reilussa viikossa syksyllä 1923. Taustalla oli Janáčekin yksipuolin rakkaus hänestä 38 vuotta nuorempaan antiikkikauppiaan vaimoon Kamila Stösslováan.

Kvarteton lisänimi Kreutzer-sonaatti viittaa Leo Tolstoin samannimiseen kertomukseen (1889), joka puolestaan on saanut nimensä Beethovenin viulusonaatista.

fascinerats av finalens oväntade vändningar.

Pēteris Vasks (f. 1946): Bass Trip

Pēteris Vasks, den internationellt populäre lettiske tonsättaren som är känd för sina intensiva verk, hör till de få betydande tonsättare med kontrabas som sitt instrument. Han har skrivit två soloverk för instrumentet: en sonat (1986) samt verket Bass Trip (2003), det sistnämnda som ett tävlingsverk för ARD-musiktävlingen i München. Verket har en för Vasks typisk inre laddning och är samtidigt en krävande solouppgift för den som framför det. Kontrabasens teknikarsenal används på ett utmanande men alltid musikaliskt motiverat vis, och i slutets sorgmodiga nostalгiska valsavsnitt är artisten tvungen att även använda sin sångröst.

Leoš Janáček (1854–1928): Stråkkvartett nr 1, Kreutzersonaten

Leoš Janáček var en kompositör som blev allt yngre i takt med att han åldrades och som upplevde sin bästa och stilmässigt modigaste skapande period under det sista decenniet av sitt liv. Till denna period hör även hans två stråkkvartetter, av vilka den första tack vare intensiv inspiration färdigställdes under en dryg vecka hösten 1923. I bakgrunden fanns Janáčeks ensidiga kärlek till Kamila Stösslová, en antik-handlares hustru som var 38 år yngre än han.

Kvartettens tilläggsnamn Kreutzersonaten

Tolstoi käyttää Beethovenin teosta sytykkeenä tapahtumille, jotka johtavat siihen, että mustasukkainen mies surmaa vaimonsa. Tolstoi on kertonut tapahtumat aviomiehen näkökulmasta, mutta Janáček on halunnut tuoda esiin onnettoman, alistetun naisen tunteet.

Janáčekille ominaisesti kvartettoa hallitsee pitkälinjaisen kehittelyn sijasta lyhyiden aiheiden toistoista ja tekstuurien tiheistä vaihdoksista rakentuva dramaturgia. Ensiosan avaavan huokausaiheen on koettu kuvaustavan naista ja sitä seuraavan sellon venäläissävyisen teeman mustasukkista aviomiestä. Toisen osan kepeätanssisävelmä taas voisi ilmentää viulistia, jonka kanssa nainen soittaa Beethovenin sonaattia, ja kolmannessa osassa onkin verhottu viittaus Beethovenin teokseen. Viimeisessä osassa intensiivisesti liekehtivä draama saa päätöksensä.

hänvisar till Leo Tolstojs berättelse med samma namn (1889), vilken i sin tur har fått sitt namn av Beethovens violinsonat. Tolstoj använder Beethovens verk som katalysator för en serie händelser som leder till att en svartsjuk man mördar sin hustru. Tolstoj berättar händelserna urmannens synvinkel, men Janáček har velat för fram den olyckliga och nedtryckta kvinnans känslor.

På ett för Janáček karaktäristiskt vis domineras kvartetten av upprepningar av korta motiv och en dramaturgi baserad på täta texturväxlingar istället för en lång genomföring. Den första satsen inleds med ett suckande motiv, som man har upplevt som beskrivande kvinnan, och ett ryskt färgat cellotema, som sägs beskriva mannen. Den andra satsens lätta dansmelodi kunde tänkasstå för violinisten, med vilken kvinnan spelar Beethovens sonat, och den tredje satsen innehåller en dold hänvisning till Beethovens verk. I den sista satsen får det intensivt flammande dramat sin avslutning.

Teosesittelyt: Kimmo Korhonen

*Verkpresentationer: Kimmo Korhonen
Översättning: Sebastian Djupsjöbacka*